

tra-industry and multinational
ssion PaperNo. 1341.
lled labour, and real wages.
orking PaperNo. 5483.
r of Norwegian textile quotas

orsk Utenrikspolitisk Institutt

ational economic integration.
handlinger, Sosialøkonomisk

prøveforelesning for dr. polit.

3ingen, J. & A. Melchior (red.)
rikspolitisk Institutt/ Europa-

del eller boikott?», kommer i
standarder. Oslo: Fafo/ NUPI

r insurance? Cambridge MA:
4626.

for International Economics.
as: Half-full or half-empty?»,

k A. Panagaryia (red.) *New*
Press (388-416).

i means of overcoming the
consequences of the size of
3 (282-290).

Agreement» i Bora, B. & C.
University Press (184-196).
nderson, K. & R. Blackhurst
farvester Wheatsheaf (273-

r om samtykke til ratifikasjon
Oslo: Utenriksdepartementet.
into NAFTA» i Ito, T. & A.O.
Chicago: National Bureau of

ation», *European Economic*

t for International Peace.
rade blocs. Cambridge MA:
272.

bridge MA: *National Bureau*

perfect competition: open

le Area and growth triangle
the arrangements. Chicago:
ss (275-305).

r: Cross-national production
ral Change and Economic

Kapittel 6

Verdens Handelsorganisasjon og miljøet

Steve Charnovitz

1. Innledning

Ved feiringen av 50-årsjubileet for Generalavtalen om tolltariffer og handel bør vi være stolte av resultatene til de tidligere generasjoner som grunnla det internasjonale handelssystemet. Til tross for at historien om GATT ble mer omstendelig enn det som var meningen da avtalen ble skrevet i 1947, oppnådde GATT til sist mye av det som grunnleggerne forespeilet. Skadevirkningene av proteksjonisme er blitt redusert. Handel er blitt en motor for økonomisk vekst. Nasjonal handelspolitikk er underlagt et nett av internasjonale legale forpliktelser. Og en respektert internasjonal organisasjon for handel overvåker prosessen fra Genève.

Likevel kan Verdens Handelsorganisasjon, WTO, ikke hvile på sine laurbær. I motsetning til enkelte plager, som kopper, som kan bli utryddet, vil proteksjonisme eksistere så lenge det finnes nasjonalstater. Verdens Handelsorganisasjon må fortsette kampen mot proteksjonisme. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig. Verdens Handelsorganisasjon må hjelpe de nasjonale myndighetene med å håndtere «bivirkningene» av handel, for eksempel påvirkningen på mennesker og natur. Det er en åpenbar politisk begrunnelse for dette: Handelssystemet er avhengig av fortsatt støtte i opinionen. Men det finnes en like viktig økonomisk begrunnelse: Uten riktig politikk i forhold til arbeidskraft og miljø vil fri handel neppe føre til optimale resultater. Faktisk er det ikke gitt at resultatene blir positive.

En ting som er endret siden 1947, er den økende offentlige bekymring for hvorvidt nasjonale og globale økonomier beveger seg mot en bærekraftig utvikling. De mest ekstreme kritikerne av Verdens Handelsorganisasjon hevder at internasjonal handel i seg selv ikke er bærekraftig (Daly 1994:32-52). Andre innen økologisk økonomi vurderer hvorvidt enkelte handelsstrømmer skyldes ikke-bærekraftig produksjon eller konsum. Mer tradisjonelle økonomer innrømmer at markedsprisene kan undervurdere miljøet og dermed ikke ta hensyn til viktige *spillovers* (eksterne virkninger). Til tross for at denne kritikken har betydning for nasjonal så vel

som for internasjonal handel, er det grunn til å tro at handel og investering over landegrensene er spesielt lite følsomme overfor de miljømessige virkningene. For eksempel kan handel med farlige avfallsstoffer bli lønnsom kun fordi eksportørene ikke innkalkulerer importlandets miljøkostnader.

Bærekraft blir fremmet av en ny gruppe globale aktører som stiller krav til Verdens Handelsorganisasjon som ikke var kjent for fem tiår siden. Frivillige organisasjoner (non-governmental organisations – NGOer) som representerer områder som miljø, utvikling, grasrotbevegelser, arbeidstakerrettigheter og forretningsliv, ønsker å komme med innspill til de økonomiske beslutninger som blir tatt i Verdens Handelsorganisasjon, UNCTAD, Verdensbanken og OECD. Dette har vært en spesielt vanskelig utfordring for GATT/Verdens Handelsorganisasjon, som hadde en tradisjon for trangsynthet og hemmelighetskremmeri. Etter et par famlende skritt har nå Verdens Handelsorganisasjon begynt å åpne sine dører for disse private organisasjonene.

Denne artikkelen består av tre deler. Del 2 ser på dannelsen av GATT og på diskusjoner om handel og miljø på begynnelsen av 1970-tallet. Del 3 gjennomgår debatten om handel og miljø på 1990-tallet. Del 4 ser på fremtiden og vurderer hva handelsregimet bør gjøre for å forbedre sin samhandling med regimet på miljøområdet.

2. GATTs første år og miljøet

Det har ofte vært sagt at Generalavtalen ble skrevet på et tidspunkt hvor de ansvarlige for politikken ikke tenkte på miljøet. Dette var en beleilig historie for handelsrepresentanter som forsøkte å forklare hvorfor ulike (vanligvis hypotetiske) miljølover ville bryte med handelsreglene. Det var også en passende historie for NGOer som forsøkte å gjøre GATT «grønnere» ved å legge til nye bestemmelser. Historien er imidlertid ikke sann.

GATT ble skrevet på et tidspunkt da det var fornyet interesse for internasjonale miljøutfordringer. Dette kan best ses i de nye avtaler fra perioden. I 1946 godkjente myndighetene i flere land (deriblant Norge) *The Convention for the Regulation of the Meshes of Fishing Nets and the Size Limits of Fish* (om regulering av maskevidden for fiskegarn og minstemål på fisk). Senere samme år ble en revidert hvalfangstkonvensjon godkjent. De deltagende parter bemerket at «det er essensielt å beskytte alle hvalarter fra videre overfiske». I 1949 ble to viktige fiskeritavtaler inngått – *The International Convention for the Northwest Atlantic Fisheries* og *The Convention for the Establishment of an Inter-American Tropical Tuna Commission*. I 1950 ble *The International Convention for the Protection of Birds* godkjent som arvtaker til Fugleavtalen, som hadde blitt undertegnet femti år tidligere.

I tillegg til disse avtalene ble det avholdt en rekke internasjonale konferanser som la grunnlaget for etterkrigstidens politikk for bevaring av naturen. I 1947-48 etablerte en gruppe myndigheter og NGOer *The International Union for the Protection of Nature*, nå kjent som IUCN (Caldwell 1996:50). I 1948 ble det avholdt en *Inter-American Conference on Conservation of Renewable Resources*. Året etter arrangerte UNESCO en *International Technical Conference on the Protection of*

Nature. Det er dessuten netiden så en sammenligning av miljøpolitikk (Charnovitz 1991:41-47).

Dokumenter fra FN GATT ble forberedt, ved 1991:41-47). I mars 1991 ble det vedtatt et unntak fra kapitlet om vilt og naturformål er å bevare og utnytte naturter ble imidlertid denne konferansen, argumenterte (U.N. Doc. E/Conf. 2/1991:10) om fiskeri og fauna «basert på et redusert». Norges forsvar av naturen at en rekke internasjonale te fiskeriene, inkludert bevaringsunntak i kapi- tallet i kapitlet om hand- fet i henhold til en mel- fiskebestanden, trekkf- Organisation, art. 45(1) det påpekes at kapitlet

For å oppsummere: oppmerksomhet da GATT avtalen ikke tenkte på. dert, og unntakene i GATT avtalen så på miljøer- slik regulering helt kon- tivititet. GATTs artikkel bruk av produktive res-

Det tok mer enn tyve år før gruppen ho- til forståelsen av «hanc- kretariat, en rapport til Tumlirs studium var be- langt større oppmerkse- å påpeke hvordan hanc- mer som krysser lande-

Omtrent samtidig u- *International Trade in E-* fauna ble vurdert, ba II- i konflikt med GATTs

andel og investering over
messige virkningene. For
m kun fordi eksportøre-

tører som stiller krav til
år siden. Frivillige orga-
n representerer områder
gheter og forretningsliv,
nger som blir tatt i Ver-
OECD. Dette har vært
organisasjon, som hadde
ter et par famlende skritt
ører for disse private or-

nelsen av GATT og på
allem. Del 3 gjennomgår
i fremtiden og vurderer
ng med regimet på mil-

ds punkt hvor de ansvar-
lig historie for handels-
vanligvis hypotetiske)
en passende historie for
ge til nye bestemmelser.

eresse for internasjonale
tiden. I 1946 godkjente
Convention for the Regulation of
n regulering av maske-
år ble en revidert hval-
st at «det er essensielt å
o viktige fiskeriavtaler
Atlantic Fisheries og *The*
Antarctic Tuna Commission
and the International Convention
t femti år tidligere.

nasjonale konferanser
g av naturen. I 1947-48
International Union for the Protec-
1948 ble det avholdt en
World Conference on the Protec-
tion of the Resources of the
Sea og *Convention on the Protec-*

Nature. Det er dessuten interessant å legge merke til at også akademikere på den tiden så en sammenheng mellom bevaring av naturen og internasjonal økonomisk politikk (Charnovitz 1995:29).

Dokumenter fra FN's *Conference on Trade and Employment* viser at man da GATT ble forberedt, var klar over kravene om beskyttelse av naturen (Charnovitz 1991:41-47). I mars 1947 inkluderte komiteen som laget utkastet til avtalen, et unntak fra kapitlet om varer for «internasjonale fiske- eller faunaavtaler hvis eneste formål er å bevare og utvikle disse ressursene». På de følgende forberedelsesmøter ble imidlertid denne bestemmelsen utvannet. I desember 1947, på Havana-konferansen, argumenterte Norges representant, herr Oftedal, for en sterkere ordlyd (U.N. Doc. E/Conf. 2/C.5/SR.7, 1947). Han påpekte at land inngikk avtaler om fiskeri og fauna «basert på biologiske og oseanografiske bevis på at ressursene ble redusert». Norges forslag var støttet av den franske representanten, som påpekte at en rekke internasjonale konferanser hadde forsøkt å utforme tiltak for å beskytte fiskeriene, inkludert hvaler. Til slutt var det enighet om å inkludere et bredere bevaringsunntak i kapitlet om varer. Delegatene vedtok også å kopiere dette unntaket i kapitlet om handel. Dette unntaket skulle dekke handelstiltak «som blir truffet i henhold til en mellomstatlig avtale som utelukkende omhandler bevaring av fiskebestanden, trekkfugler eller ville dyr» (Charter of the International Trade Organisation, art. 45(1)(a)(x)). (For lesere som ikke kjenner GATTs historie, kan det påpekes at kapitlet om handel ble brukt som utgangspunkt for GATT.)

For å oppsummere: Forholdet mellom handelsregler og bevaring av naturen fikk oppmerksomhet da GATT ble konstruert, og var ikke et tema som de som laget avtalen ikke tenkte på. Dokumenter viser at enkelte miljømessige temaer ble vurdert, og unntakene i GATT ble formulert for å dekke disse. Fordi de som utarbeidet avtalen så på miljøregulering innenfor rammene av bevaring, virket det å ta med slik regulering helt konsistent med GATTs overordnede mål om økonomisk effektivitet. GATTs artikkel XVIII:11 peker faktisk på «ønsket om å sikre økonomisk bruk av produktive ressurser».

Det tok mer enn tyve år før GATT eksplisitt begynte å vurdere miljømessige spørsmål. I 1971 etablerte GATT *The Group on Environmental Measures and International Trade* som på forespørsel skulle utrede «spesielle saker som er relevante for de handelspolitiske sider ved tiltak for å kontrollere forurensning og beskytte miljøet...» (Verdens Handelsorganisasjon 1995:1114). Uheldigvis tok det ytterligere tyve år før gruppen holdt sitt første møte. Men GATT kom med ett viktig bidrag til forståelsen av «handel og miljø». I 1971 forberedte Jan Tumlir, fra GATTs sekretariat, en rapport til FN's *Conference on the Human Environment* i Stockholm. Tumlirs studium var bedre begrunnet enn sekretariatets rapport fra 1992, som fikk langt større oppmerksomhet. Hans rapport var spesielt innsiktsfull når det gjelder å påpeke hvordan handelstiltak kan være nyttig for å påtale miljømessige problemer som krysser landegrensene (GATT 1971:16).

Omtrent samtidig utarbeidet IUCN det som ble *The Washington Convention on International Trade in Endangered Species*. Siden importrestriksjoner på utenlandsk fauna ble vurdert, ba IUCN om råd fra GATTs sekretariat om hvorvidt dette kom i konflikt med GATTs regelverk. Gardner Patterson, som den gangen var GATTs

assisterende generaldirektør, svarte at avtaleutkastet virket konsistent med GATTs artikkel XX (Patterson 1971).

Som en oppsummering kan vi si at GATT, i motsetning til hva enkelte har hevdet, ble unnfanget i en tid da det var økende interesse for internasjonal miljøpolitikk. De som laget GATT-avtalen, var klar over dette og gikk til det skritt å hindre at handelsregelverket kom i konflikt med disse interessene. I tiden før Stockholm-konferansen forsøkte GATT å komme med et substansielt bidrag. Det var ikke før på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet at GATT begynte å se en konflikt mellom handels- og miljøpolitiske mål.

3. Debatten om handel og miljø, 1990-97

Den nåværende debatten om handel og miljø begynte på GATTs konferanse i Brussel i desember 1990, da EFTA-landene foreslo en ministererklæring om handel og miljø. Som følge av få fremskritt på denne konferansen forsøkte EFTA-landene å innkalle GATTs *Group on Environmental Measures and International Trade*. Denne oppfordringen ble møtt med motstand fra mange utviklingsland, og det tok nesten et helt år før man fikk innkalt til det første møtet.

På samme tid begynte miljøorganisasjonene å utvikle en sterk interesse for GATT. Det var en økende erkjennelse av at handel og handelspolitikk var relatert til utformingen av miljøpolitikken. I stedet for å ta vel imot denne interessen opptrådte GATT fiendtlig overfor miljøvernforkjempere og andre interesseorganisasjoner. På dette tidspunkt ble en mengde GATT-dokumenter behandlet konfidensielt og ikke gjort allment tilgjengelig. GATT-sekretariatet offentliggjorde ikke rapportene fra tvisteløsningspanelene før de var blitt godkjent av GATT-rådet. Følgelig ble miljøorganisasjoner, som ønsket å påvirke GATT-rådets gjennomgang av en rapport, fortalt at GATT-reglene hindret dem i å se rapportene tidnok til å kunne påvirke beslutningene. Denne begrensede adgangen var spesielt pinlig fordi GATT foreskrev «transparency» (åpenhet) som et prinsipp for handelspolitikken. Den lange utsettelsen i forbindelse med etableringen av *The Group on Environmental Measures* ble sett på som et annet tegn på GATTs antipati overfor miljøet.

Dette klimaet, preget av mistro, var rammen rundt GATTs første rapport om tunfisk/delfin-saken i 1991. Saken gjaldt en klage fra Mexico om at de amerikanske myndighetenes importforbud for tunfisk brøt med GATTs regelverk. Ifølge amerikansk lovgivning er det forbudt å importere tunfisk fra land hvor fisket ikke oppfyller enkelte kriterier for delfin-sikkerhet. Panelet støttet Mexico, og kom til at den amerikanske lovgivningen ikke var tillatt ifølge GATT.

Denne beslutningen kom som et sjokk på miljøorganisasjoner over hele verden. De mer radikale miljøverngrupperingene benyttet avgjørelsen til å iscenesette en sterkt kritisk anti-GATT-kampanje. Til og med de mer tradisjonelle miljøorganisasjonene var opprørt. Problemet var ikke om USAs lov var i samsvar med GATT. Nesten alle innrømmet at loven var for tilfeldig til å møte kravene fra GATT. Problemet var at panelet kom til en bred og temmelig uforsiktig avgjørelse med en logikk som tilsynelatende satte spørsmålstegn ved gyldigheten av en rekke miljømessige lover og avtaler.

Til tross for at d laget avtalen tilkjen til grunn en meget s artikkel XX. Ifølge for å «beskytte livet dets jurisdiksjon» (C for å bevare naturre striksjoner på produ (GATT 1993:200).

Denne avgjørelse de implikasjonene. I et selskap eller en in Økosystemer vil oft let, ved å hevde at n landske territorium, av hele det tyvende for å forhindre denr fjær var et av de før portforbud brøt med

Det som gjorde mellom områder un det virket som om p beskytte havressur lands nasjonale juris ket hyklersk på miljø telse for biler, tekstil

Miljøvernforkjem seks måneder senere og miljø (GATT 199 let av GATT-rådet, v spørsmål som det var innenfor GATTs rege landske miljøpolitikk også tvil om hvorvid beskyttelse av ozonl

The GATT Group sen av 1992, og en re til miljøvernforkjem enkleste problemstill pel på en klar uttalels om miljøspørsmål. S

På ministermøtet *mittee on Trade and* problemstillingene k

et konsistent med GATTs

g til hva enkelte har hev-
internasjonal miljøpoli-
tikk til det skritt å hindre
e. I tiden før Stockholmt
t bidrag. Det var ikke før
at GATT begynte å se en

7

GATTs konferanse i Brus-
selskonferanse om handel og
forsøkte EFTA-landene å
International Trade. Den-
norsland, og det tok nesten

le en sterk interesse for
ndelspolitikk var relatert
ot denne interessen opp-
andre interesseorganisa-
er behandlet konfidensielt
entliggjorde ikke rappor-
av GATT-rådet. Følgelig
dets gjennomgang av en
rtene tidsnok til å kunne
besielt pinlig fordi GATT
handelspolitikken. Den
Group on Environmental
ti overfor miljøet.

GATTs første rapport om
Mexico om at de amerikani-
GATTs regelverk. Ifølge
fra land hvor fisket ikke
øttet Mexico, og kom til
ATT.

isasjoner over hele ver-
gjørelsen til å iscenesette
tradisjonelle miljøorga-
var i samsvar med GATT.
kravene fra GATT. Pro-
siktig avgjørelse med en
heten av en rekke miljø-

Til tross for at det fra forberedelsene til GATT var klare beviser for at de som laget avtalen tilkjennegav behovet for unntak av miljømessige grunner, la panelet til grunn en meget snever holdning med hensyn til anvendelsesområdet for GATTs artikkel XX. Ifølge panelet gjaldt GATTs artikkel XX (b) bare importreguleringer for å «beskytte livet eller helsen til mennesker, dyr og planter innenfor importlandets jurisdiksjon» (GATT 1993:199). På samme vis gjaldt artikkel XX (g) bare tiltak for å bevare naturressursene dersom disse «primært tok sikte på å iverksette restriksjoner på produksjon og konsum innen deres (importlandets) rettsområde» (GATT 1993:200).

Denne avgjørelsen opprørte miljøvernforkjempere på grunn av de vidtrekkende implikasjonene. Sammenlignet med handelspolitikk, som ensidig fokuserer på et selskap eller en industri innen et land, har miljøpolitikk typisk et bredere fokus. Økosystemer vil ofte overskride landegrensene. Følgelig virket det som om panelet, ved å hevde at miljømessige handelsinstrumenter måtte rettes mot det innenlandske territorium, fornektet de grunnleggende miljøpolitiske prinsippene. I løpet av hele det tyvende århundret har regjeringer forbudt import av truede dyrearter for å forhindre denne skadelige virksomhet. Kampanjen mot handel med fuglefjær var et av de første internasjonale forsøkene. La panelet til grunn at slike importforbud brøt med GATT? Ingen visste svaret.

Det som gjorde det hele enda mer foruroligende, var at panelet ikke skilte mellom områder under nasjonal jurisdiksjon og de globale fellesgoder. Det vil si, det virket som om panelet hevdet at ingen land kunne bruke handelstiltak for å beskytte havressurser eller atmosfæren, siden disse områdene ligger utenfor alle lands nasjonale jurisdiksjon. Panelets harde linje mot beskyttelse av delfiner virket hyklersk på miljøvernere når de lærte mer om hvordan GATT tolererte beskyttelse for biler, tekstiler, klær og jordbruk.

Miljøvernforkjemperne var fortsatt rystet av tunfisk/delfin-avgjørelsen da GATT seks måneder senere slo til igjen med publiseringen av en ny rapport om handel og miljø (GATT 1992). Fordi tunfisk/delfin-vurderingen fortsatt ikke var behandlet av GATT-rådet, var det upassende av sekretariatet å ta stilling til de lovmessige spørsmål som det var snakk om. Likevel hevdet sekretariatet at «det ikke er mulig innenfor GATTs regelverk å gjøre tilgang til ens eget marked avhengig av den innenlandske miljøpolitikk og praksis i eksportlandet» (GATT 1992:23). Rapporten reiste også tvil om hvorvidt de handelstiltak som var truffet i Montreal-protokollen om beskyttelse av ozonlaget, var lovlige i henhold til GATT (GATT 1992:21 og 25).

The GATT Group on Environmental Measures begynte sine møter i begynnelsen av 1992, og en rekke observatører håpet at gruppen kunne redusere avstanden til miljøvernforkjemperne. Dessverre hadde gruppen liten fremgang, og selv de enkleste problemstillinger forble uløst. Miljøvernforkjemperne ventet for eksempel på en klar uttalelse om at GATT ikke ville stå i veien for multilaterale avtaler om miljøspørsmål. Selv dette begrensede mål klarte man ikke å nå.

På ministermøtet i Marrakesh i 1994 ble GATT enig om å danne en ny *Committee on Trade and Environment* (CTE). CTE ble bedt om å se på de viktigste problemstillingene knyttet til handel og miljø. Det ble ikke gjort noe forsøk på å

utvide deltakelsen ut over det som hadde vært tilfelle i GATT-gruppen. For eksempel ble ikke myndighetene bedt om å sende representanter fra miljødepartementene (selv om noen land gjorde dette). Representanter fra internasjonale organisasjoner, som *United Nations Environment Programme* (UNEP), fikk møterett, men ikke talerett, i CTE. Den største svakheten var imidlertid Verdens Handelsorganisasjons manglende vilje til å la NGOene få noe å si. Deltakelse fra NGOer kunne ha bidratt til å redusere den Nord-Sør-konflikt som karakteriserte CTEs vurderinger.

CTE møttes i mer enn to år, men skapte til slutt lite av betydning (Griffith 1997, Lang 1997, Reiterer 1997). Ett eksempel er at et av de viktigste spørsmålene som CTE tok opp, var den miljømessige nytten av å fjerne handelshindringer og handelsvridninger. Fra mange hold ble dette sett på som et område hvor handels- og miljøregimer kunne ha en synergieffekt. Økonomer snakket om «vinn-vinn»-scenarier hvor bedret markedsadgang kunne gjøre det mulig for utviklingsland å øke den økonomiske veksten gjennom handel, for så å kanalisere deler av inntektsøkningen til miljømessige investeringer. Et annet konstruktivt forslag var å fjerne subsidier som har negativ virkning både på økonomien og miljøet. Subsidier til jordbruk, fiskerier, energi og gruvedrift blir ofte pekt på som de områder hvor det er størst behov for reformer.

En rekke lands myndigheter presenterte notater (eller «non-papers» som de ble kalt) til CTE med nye tanker om emnet. For eksempel foreslo de norske myndighetene at CTE skulle identifisere sektorer hvor handelsliberalisering kunne bli gjennomført på en måte som ville gagne både økonomien og miljøet (GATT 1996:21). Energisektoren ble sett på som et område hvor handelsliberalisering kunne gi en slik «dobbel avkastning». Norges rapport foreslo også at handelssystemet skulle gi insentiver for bruk av miljøvennlige produkter.

På tross av de konstruktive forslag som lå på bordet, var den eneste politiske konklusjon som CTE kom frem til, at ytterligere arbeid var nødvendig. CTE anbefalte ikke at myndighetene skulle gjennomføre konkrete tiltak for å sikre åpnere markeder. De anbefalte heller ikke spesifikke tiltak fra Verdens Handelsorganisasjon for å rette søkelyset mot skadelige subsidieordninger. CTEs analytiske resultater var dessuten svake. For eksempel gav de ingen beregninger av de miljømessige eller økonomiske gevinstene av å redusere subsidiene i enkelte sektorer. Tatt i betraktning at CTE på denne måten nærmest hadde spilt fallitt, er det nesten et paradoks at CTEs viktigste anbefaling var at komiteens charter burde bli forlenget. Medlemslandene i Verdens Handelsorganisasjon ble enige om å gjøre dette på ministerkonferansen i Singapore i desember 1996.

I løpet av Verdens Handelsorganisasjons to første år ble det nye tvisteløsnings-systemet tatt i bruk for første gang. Det var passende at dette gjaldt en miljøsak. Regjeringene i Venezuela og Brasil klaget på at en regulering basert på den amerikanske Clean Air Act gjorde det vanskelig for disse landene å eksportere en visse typer bensin (eng.: reformulated gasoline) til USA. I sin første avgjørelse kom ankeorganet i Verdens Handelsorganisasjon til at den nasjonale amerikanske miljøreguleringen var et brudd på GATTs regelverk. Selv om dette var et ytterligere eksempel på hvor vanskelig det er for miljømessige tiltak å bli regnet med under

GATTs artikkel XX, var et miljøtiltak var i nærheten av å bli ankeorganet gav med den amerikanske regulering ble den likevel sett på som vilkårene i artikkelens om «get diskriminering» og «

CTE hadde kun tre r verdens Handelsorganisasjon skuffende, har Verdens E forbedre sitt forhold til å åpenhetspolitikk, som gj Verdens Handelsorganisa let skal være lett tilgjenn NGOene har Verdens Ha ranser om bærekraftig ut miljøkontor.

I de siste årene har de ge forståelsen mellom har pene bestod av deltakere handelsutsendinger, tidlig Handelsorganisasjon. De støttet av *The Internation pen*», konferansene i regi *Sustainable Development* NGOer *The Internationa* sert i Genève. Senteret, forsøker å forbedre tilgan aktuelle politiske spørsm

Mens debatten om ha har det hatt en veldig hel bindelse med utforminge te klargjøre sine holdning arrangert av UNEP, UNC ter jevnlig å diskutere m positiv virkning.

Koordineringen i forb blitt forbedret, men ikke vurdert på en rekke møte fortsatt ikke noe løpende dre internasjonale institu *ronment Facility* og *The* inn for å gi observatørsta

ATT-gruppen. For eksempel fra miljødepartementene (internasjonale organisasjoner), fikk møterett, men ikke fra Verdens Handelsorganisasjon. Fra NGOer kunne ha biserte CTEs vurderinger.

betydning (Griffith 1997, viktigste spørsmålene som handelshindringer og handelsområde hvor handels- og miljøet om «vinn-vinn»-sce- for utviklingsland å øke isere deler av inntektsøk- iktivt forslag var å fjerne og miljøet. Subsidier til som de områder hvor det

«non-papers» som de ble foreslo de norske myndig- sliberalisering kunne bli omien og miljøet (GATT vor handelsliberalisering foreslo også at handelssys- dukter.

var den eneste politiske var nødvendig. CTE anbefalte tiltak for å sikre åpnere Verdens Handelsorganisa- er. CTEs analytiske resul- ninger av de miljømessige enkelte sektorer. Tatt i be- llitt, er det nesten et para- larter burde bli forlenget. nige om å gjøre dette på

ble det nye tvisteløsnings- t dette gjaldt en miljøsak. lering basert på den ame- ndene å eksportere en vis- sin første avgjørelse kom asjonale amerikanske mil- om dette var et ytterligere ak å bli regnet med under

GATTs artikkel XX, var avgjørelsen verd å legge merke til fordi det var første gang et miljøtiltak var i nærheten av å passe inn under ett av artikkel XXs unntak. Men det ankeorganet gav med den ene hånden, tok det tilbake med den andre. Selv om den amerikanske reguleringen var gyldig i henhold til unntaket i artikkel XX (g), ble den likevel sett på som et brudd på GATT-reglementet fordi den ikke oppfylte vilkårene i artikkelens overskrift. Ifølge ankeorganet var reguleringen «uberretti- get diskriminering» og «et skjult handelshinder».

CTE hadde kun tre møter i 1997, og produserte ikke noe av betydning (Verdens Handelsorganisasjon 1997a). Til tross for at resultatene fra CTE har vært skuffende, har Verdens Handelsorganisasjon tatt andre steg i positiv retning for å forbedre sitt forhold til offentligheten. Det viktigste fremskrittet har vært en ny åpenhetspolitikk, som gjør langt flere dokumenter tilgjengelige for allmennheten. Verdens Handelsorganisasjon har også laget sin egen hjemmeside for at materia- let skal være lett tilgjengelig. For å forbedre informasjonsstrømmen til og fra NGOene har Verdens Handelsorganisasjons sekretariat begynt å arrangere konfe- ranser om bærekraftig utvikling. Sekretariatet har også økt bemanningen på sitt miljøkontor.

I de siste årene har det vært en rekke private initiativer for å øke den gjensidi- ge forståelsen mellom handels- og miljøregimene. Disse internasjonale studiegrup- pene bestod av deltakere fra hele verden. Fra handelsleiren deltok myndighetenes handelsutsendinger, tidligere representanter, handelsøkonomer og ansatte i Verdens Handelsorganisasjon. De viktigste av disse initiativene var arbeidsgruppen som ble støttet av *The International Institute for Sustainable Development*, «Talloires-grup- pen», konferansene i regi av *The Asser Institute* og *The Expert Panel on Trade and Sustainable Development* som ble støttet av WWF. I tillegg til disse dannet en rekke NGOer *The International Centre for Trade and Sustainable Development*, lokali- sert i Genève. Senteret, som mottar finansiell støtte fra flere lands regjeringer, forsøker å forbedre tilgangen til Verdens Handelsorganisasjon, skape forståelse for aktuelle politiske spørsmål og spre informasjon i alle retninger.

Mens debatten om handel og miljø ikke har ført til at GATT er blitt «grønn», har det hatt en veldig heldig effekt ved at den har forbedret koordineringen i for- bindelse med utformingen av de enkelte lands politikk. Fordi myndighetene må- te klargjøre sine holdninger i forbindelse med møtene i CTE (og dessuten til møter arrangert av UNEP, UNCTAD og OECD), begynte nasjonale handelsdepartemen- ter jevnlig å diskutere med nasjonale miljøverndepartementer. Dette har hatt en positiv virkning.

Koordineringen i forbindelse med utformingen av internasjonal politikk er også blitt forbedret, men ikke i tilstrekkelig grad. Selv om handel og miljø har vært vurdert på en rekke møter i *The Commission on Sustainable Development*, er det fortsatt ikke noe løpende samarbeid mellom Verdens Handelsorganisasjon og an- dre internasjonale institusjoner med miljøoppgaver, som *UNEP*, *the Global Envi- ronment Facility* og *The International Labour Organisation*. CTE har nylig gått inn for å gi observatørstatus til sekretariatene for to multilaterale miljøavtaler.

4. Fremtiden for handel og miljø

Det er vanskelig å forutsi fremtiden, men analytikere kan presentere scenarier for hvordan utviklingen kan bli (Lasswell & McDougal 1992: 973-86). Dette kan hjelpe allmennheten til å velge politikk (og politikere) som med større sannsynlighet vil føre til den ønskede fremtid. Grovt sett er det to mulige scenarier for hvordan Verdens Handelsorganisasjon vil forholde seg til miljøet. La oss kalle det ene den isolerte tilnærmingen og det andre den integrerte tilnærmingen.

Den isolerte tilnærmingen vil bli en fortsettelse av den tankegang som oppfatter handelssystemet som en lov i seg selv. Avtalene om GATT og Verdens Handelsorganisasjon blir utelukkende sett på som kontrakter mellom aktører som skal tolkes snevert for å gi forutsigbare handelsmessige forbindelser. Verdens Handelsorganisasjon fortsetter å opprettholde en eksklusiv medlemskapspolitikk. Søkere som Kina og Russland – uavhengig av den befolkningsmengde de representerer – blir holdt utenfor klubben. Verdens Handelsorganisasjon forblir utenfor FN og oppfatter faktisk dette som et positivt trekk. Følgelig føler Verdens Handelsorganisasjon ingen forpliktelse til å koordinere politikken med FN-organisasjoner som UNEP.

I den isolerte tilnærmingen fortsetter CTE å fungere – kanskje i flere år – men skaper aldri noe av betydning. Komitéen vil i stor grad være en prateklubb. NGO-er vil bli holdt utenfor CTEs offisielle møter.

I kontrast til dette vil den integrerte tilnærmingen betinge store endringer. Verdens Handelsorganisasjon blir en mer åpen institusjon og tar imot innspill fra allmennheten. Man forsøker å harmonisere internasjonal handelslovgivning med internasjonal lovgivning generelt, og behandler seriøst målet i Verdens Handelsorganisasjons formålsparagraf om «å tillate den optimale bruk av verdens ressurser i overensstemmelse med bærekraftig utvikling, og forsøke både å beskytte og bevare miljøet...». Verdens Handelsorganisasjon glemmer ikke at dens kjerneområde er å forhindre proteksjonisme, men dette oppdraget utføres med et blikk på kravet om bærekraftig utvikling.

Den integrerte tilnærmingen vil lede Verdens Handelsorganisasjon inn på nye områder. I 1947 ble GATT formulert som en deregulerende avtale som skulle påtale svikt fra myndighetenes side. Fremtidens handelsorganisasjon må være mer aktivistisk (proactive). Daniel Esty påpeker at «det internasjonale handelssystemets legitimitet er avhengig av at man utvikler en struktur i GATT som kan være en rettesnor for å forsterke miljømessige normer» (Esty 1996:73). Verdens Handelsorganisasjon burde bli en internasjonal konkurranseavtale som regulerer på enkelte områder og deregulerer på andre.

Vi kan allerede se tilløp til denne nye tilnærmingen. Verdens Handelsorganisasjons «Avtale om tekniske handelshindre» (TBT) oppfordrer myndighetene til å benytte internasjonale standarder (bortsett fra når slike standarder vil være ineffektive eller upassende). Hensikten med dette er ikke deregulerende; den er regulerende. TBT-avtalen fremmer felles standarder som et middel for å unngå handelshindringer som hemmer konkurransen. Et annet eksempel er «Avtalen om immaterielle rettigheter» (TRIPS) som inkluderer regelverket i avtaler om intellektuelle eien-

domsrettigheter. TRIP formål å fremme innønskelig på grunn av eksempel er «Avtalen om å regulere private i og «objektive». Det er

En institusjon som nisere standarder, og i stand til å svare på utdels Handelsorganisasgjør organisasjonen. Mstand til å fremme bæredringen fra GATT t

GATT har alltid vært reglene er relativt snev En integrert Verdens H re hvorvidt disse reflek

Et fokus på bærekraft (World Commission on organisasjon betrakter ikke de underliggende handelsregler som beha Eksempelvis blir solene av kull, og bærekraftig p mer som ikke er fremstil bære at Verdens Handels og prosess på nytt.

Pessimister som Her utvikling fordi de tviler på at organisasjonen vil fort rer seg for at den vil blan feil.

Det som trengs, er et økonomi og økologi som en global «økonomi» c er det nødvendig at Verd hindringene. Men den bu som arbeidsledighet, fort ser og manglende sans fo

Spesifikke forslag

På begynnelsen av 1990-ta Dunkel, at de neste multil ser ikke sannsynlig ut nå.

kan presentere scenarier for (1992: 973-86). Dette kan hjelpe oss med større sannsynlighet for mulige scenarier for hvordan verden vil utvikle seg. La oss kalle det ene den «optimistiske» og det andre den «pessimistiske» scenarier.

Den tankegang som oppfattes som GATT og Verdens Handelsorganisasjon er å etablere bindelser mellom aktører som skal styrke handelspolitiske relasjoner. Verdens Handelsorganisasjon vil gjøre dette, er opp til de medlemslandene som utgjør organisasjonen. Men de som tviler på at handelssystemet er konstitusjonelt i stand til å fremme bærekraftig utvikling, har gått glipp av enkelte nøkkelaspekter i endringen fra GATT til Verdens Handelsorganisasjon.

En institusjon som beskjeftiger seg med markedssvikt, som forsøker å harmonisere standarder, og som setter regler for private aktører, er en institusjon som er i stand til å svare på utfordringene knyttet til bærekraftig utvikling. Hvorvidt Verdens Handelsorganisasjon vil gjøre dette, er opp til de medlemslandene som utgjør organisasjonen. Men de som tviler på at handelssystemet er konstitusjonelt i stand til å fremme bærekraftig utvikling, har gått glipp av enkelte nøkkelaspekter i endringen fra GATT til Verdens Handelsorganisasjon.

GATT har alltid vært opptatt av priser, men problemstillingen i anti-dumping-reglene er relativt snever og omfatter forskjeller i priser mellom ulike markeder. En integrert Verdens Handelsorganisasjon vil kikke nærmere på prisene og vurdere hvorvidt disse reflekterer de konkrete miljømessige kostnadene.

Et fokus på bærekraftig utvikling må vurdere både produksjon og konsum (World Commission on Environment and Development 1987). Verdens Handelsorganisasjon betrakter produksjon og konsum på en abstrakt måte, men gransker ikke de underliggende detaljene. Det er en tendens til at økonomer foretrekker handelsregler som behandler varer på samme vis uavhengig av produksjonsmåte. Eksempelvis blir solenergi vurdert på samme måte som energi fremstilt ved hjelp av kull, og bærekraftig produsert tømmer blir behandlet på samme måte som tømmer som ikke er fremstilt på bærekraftig vis. Den integrerte tilnærmingen vil innebære at Verdens Handelsorganisasjon må tenke gjennom forholdet mellom produkt og prosess på nytt.

Pessimister som Herman Daly ser på handel som en trussel mot bærekraftig utvikling fordi de tviler på at Verdens Handelsorganisasjon kan bli endret. De frykter at organisasjonen vil fortsette å overse handelens betydning for miljøet. De bekymrer seg for at den vil blande seg inn i multilaterale miljøavtaler. La oss håpe de tar feil.

Det som trengs, er et nytt paradigme for global styring. I stedet for å tenke på økonomi og økologi som to adskilte områder er det på tide å erkjenne at vi lever i en global «økolonomi» og at vi tilpasser våre institusjoner til dette. Selvfølgelig er det nødvendig at Verdens Handelsorganisasjon fortsetter å bryte ned handelshindringene. Men den burde også påtale de problemer som skaper handelsbarrierer, som arbeidsledighet, forurensing over landegrensene, vanstyring av naturressurser og manglende sans for kulturelle verdier.

Spesifikke forslag

På begynnelsen av 1990-tallet spådde den daværende generaldirektør i GATT, Arthur Dunkel, at de neste multilaterale forhandlingene ville bli en «grønn runde». Dette ser ikke sannsynlig ut nå. Selv da han sa det, satte en rekke kommentatorer spør-

målstegn ved hvorvidt handelsregimet noensinne burde ha som mål å regulere miljøpolitikken. Det økologiske paradigmet betyr ikke at de funksjonelle internasjonale organisasjonene må smeltes sammen. Paradigmet innebærer derimot at fremtidige forhandlinger i Verdens Handelsorganisasjon må erkjenne at handel har en miljømessig dimensjon. På samme måte må fremtidige miljøforhandlinger, om for eksempel klimaforandringer, erkjenne at miljøpolitikken har en handelsdimensjon. Det viktigste Verdens Handelsorganisasjon kan gjøre for miljøet er å unngå å skade det. GATT-sekretariatet bør ikke sette spørsmålstegn ved miljømessige avtaler som betinger handelstiltak. For noen måneder siden sa Verdens Handelsorganisasjons generaldirektør i en tale at «en rekke av de viktigste multilaterale miljøavtalene inneholder handelstiltak der det kan stilles spørsmål om hvorvidt de er i samsvar med reglene i Verdens Handelsorganisasjon» (Verdens Handelsorganisasjon 1997b:6). Slike advarsler kan gi negative signaler til miljøforhandlere om å unngå handelstiltak. Dersom dette er tilfelle, kan effektiviteten i fremtidige miljøavtaler bli redusert.

Verdens Handelsorganisasjon burde forsøke å forbedre informasjonstilgjengeligheten slik at markedene kan fungere mer effektivt. Miljøvirkningene bør vurderes før nye handelsavtaler blir inngått. Verdens Handelsorganisasjons *Trade Policy Review Mechanism* burde brukes til å analysere forbindelser mellom handel og miljø. Korrekt øko-merking bør bli oppmuntret for å gi konsumenter bedre informasjon. Miljøorienterte NGOer som følger forhandlingene i CTE, er bekymret for at enkelte lands myndigheter ønsker at Verdens Handelsorganisasjon skal begrense øko-merkingen.

Den nest viktigste oppgaven for Verdens Handelsorganisasjon er å skape økte økonomiske muligheter for utviklingsland. Miljøvernforkjempenes politiske styrke må temmes til fordel for økt handelsliberalisering slik at utviklingslandene kan selge mer. Verdens Handelsorganisasjon burde også utvikle nye regler og prosedyrer for å angripe subsidier som skader miljøet.

ISO 14001-standardene forbedrer styringen av miljøet over hele jorden. Dette er inspirert av markedskreftene. Men ISO 14001-prosessen kunne forsterkes av Verdens Handelsorganisasjon dersom TBT-avtalen ble benyttet til å fremme disse internasjonale standardene.

Til tross for at de fleste avtalene innenfor rammene av Verdens Handelsorganisasjon er deler av et enhetlig sett forpliktelser, gir organisasjonens artikkel X:9 og annek 4 rom for «plurilaterale» avtaler på en «à la carte»-basis (for eksempel «Avtalen om offentlige innkjøp»). Det er lett å forestille seg at handelsrelaterte miljøavtaler blir lagt til annek 4 med det formål å forbedre koordineringen med Verdens Handelsorganisasjon. Man kunne begynne med *The Basel Convention on the Transboundary Movements of Hazardous Waste* (Rummel-Bulska 1996:21-26).

Verdens Handelsorganisasjon burde også forbedre koordineringen av sin politikk overfor allierte organisasjoner. Verdens Handelsorganisasjons artikkel V:1 tillater samarbeid med mellomstatlige organisasjoner, men organisasjonen har ennå ikke svart positivt på henvendelsene fra UNEP. Det er interessant å legge merke til at UNCTAD og *The Biodiversity treaty secretariat* nylig undertegnet en samar-

beidsavtale. Verdens Handelsorganisasjon, men også mange andre NGOer, men også organisasjoner som er nærliggende til den næringslivet, samarbeider med UNEP og IUCN i Verdens Handelsorganisasjon ta

Til slutt: Verdens Handelsorganisasjon bør sette handelsspørsmål. Dersom den selv (men kanskje også andre) somt økes). I stedet for å fokusere på uttusjoner over hele verden, bør den fokusere på å øke gevinsten.

Konklusjon

De som skrev Generell Handlingsplan for Verdens Handelsorganisasjon utfordringer og forsøker å løse dem. Da handel og miljø ble tatt på alvor, inntok GATT en holdning at GATT vurderte fellesgoder ble sett på som en del av GATTs strenge regelverk.

Selv om få av de fire verdensdelene har det ikke vært et fullstendig miljøregime i GATT. Noensinne, men det ser ut til at det ser ut til å bli sterkere. Tidlige utviklingsmuligheter er fremmet som en del av

le ha som mål å regulere
te at de funksjonelle inter-
met innebærer derimot at
må erkjenne at handel har
te miljøforhandlinger, om
ken har en handelsdimen-
re for miljøet er å unngå
lsteget ved miljømessige
en sa Verdens Handelsor-
tigste multilaterale miljø-
smål om hvorvidt de er i
erdens Handelsorganisa-
il miljøforhandlere om å
iteten i fremtidige miljø-

e informasjonstilgjenge-
iljøvirkningene bør vur-
elsorganisasjons *Trade*
rbindelser mellom han-
å gi konsumenter bedre
gene i CTE, er bekymret
elsorganisasjon skal be-

nisasjon er å skape økte
mpernes politiske styrke
t utviklingslandene kan
de nye regler og prose-

over hele jorden. Dette
en kunne forsterkes av
lyttet til å fremme disse

Verdens Handelsorgani-
sjonens artikkel X:9 og
»-basis (for eksempel
seg at handelsrelaterte
re koordineringen med
te *Basel Convention on*
el-Bulka 1996:21-26).
dineren av sin poli-
sasjonens artikkel V:1 til-
ganisasjonen har ennå
ressant å legge merke
undertegnet en samar-

beidsavtale. Verdens Handelsorganisasjons artikkel V:2 tillater samarbeid med NGOer, men organisasjonen har ennå ikke samarbeidet med noen NGOer, inkludert den nærliggende IUCN (Christoffersen 1997). Å starte et formelt samarbeid med UNEP og IUCN ville sende et signal over hele verden om at Verdens Handelsorganisasjon tar bærekraftig utvikling seriøst.

Til slutt: Verdens Handelsorganisasjon bør støtte opp under mer forskning om handelsspørsmål. Dette betyr ikke at organisasjonen nødvendigvis må stå for forskningen selv (men bemanningen internt i organisasjonen som er lav, burde utvilsomt økes). I stedet burde den assistere og benytte det voksende nettverk av institusjoner over hele verden som tenker kreativt på hvordan handel kan gi økte gevinster.

Konklusjon

De som skrev Generalavtalen om tolltariffer og handel, var klar over de økologiske utfordringer og forsøkte å gjøre GATT forenlig med internasjonale miljøavtaler. Da handel og miljø først ble sett som et problemområde på begynnelsen av 1970-tallet, inntok GATT en positiv holdning. På 1990-tallet var imidlertid den generelle holdning at GATT var mindre tolerant overfor miljømessige verdier. De globale fellesgoder ble sett på som en vare som kunne eksporteres og importeres i henhold til GATTs strenge regler.

Selv om få av de fryktede kollisjonene mellom handel og miljø faktisk har funnet sted, har det ikke vært noen reduksjon i spenningen mellom de to regimene. Det legale regimet i GATT/Verdens Handelsorganisasjon er muligens sterkere enn noensinne, men det som er trist, er at den allmenne skepsis til økonomisk globalisering også er sterkere enn tidligere. Denne artikkelen har presentert to ulike fremtidige utviklingsmuligheter for Verdens Handelsorganisasjon. La oss arbeide sammen for å bevege organisasjonen mot en mer positiv fremtid hvor handel blir fremmet som en del av en bredere strategi for en bærekraftig utvikling.

Referanser

- Caldwell, Lynton Keith (1996) *International Environmental Policy*. Durham: Duke University Press.
- Charnovitz, Steve (1991) «Exploring the Environmental Exceptions in GATT Article XX», *Journal of World Trade* 27(5): 37-55.
- Charnovitz, Steve (1995) «Environmental Trade Sanctions and the GATT: An Analysis of the Pelly Amendment on Foreign Environmental Practices» i *Additional Essays on Whales and Man*. Reine i Lofoten: High North Alliance (21-28).
- Christoffersen, Leif E. (1997) «IUCN: A Bridge-Builder for Nature Conservation» i *Green Globe Yearbook 1997*. New York: Oxford University Press (59-69).
- Daly, Herman E. (1994) «Against Free Trade: Neoclassical and Steady-State Perspectives». Pacific Basin Research Center, Harvard University.
- Esty, Daniel C. (1996) «Greening World Trade» i *The World Trading System: Challenges Ahead*. Washington: Institute for International Economics (69-85).
- GATT (1971) *Industrial Pollution Control and International Trade* (GATT Studies in International Trade, No. 1). Geneva: GATT.
- GATT (1992) «Trade and the Environment» i *International Trade 90-91*. GATT: Geneva.
- GATT (1993) *Basic Instruments and Selected Documents*, Supp. No. 39. GATT: Geneva.
- GATT (1996) *Report of the Committee on Trade and Environment*, Nov. 18, 1996. Se også Non-Paper by Norway, 20 June 1996.
- Griffith, Andrew (1997) *Market Access and Environmental Protection: A Negotiator's Point of View*. Ottawa: Department of Foreign Affairs and International Trade.
- Lang, Winfried (1997) «Trade and Environment: Progress in the World Trade Organization?», *Environmental Policy and Law* 27 (4):275-81.
- Lasswell, Harold D. & Myres S. McDougal (1992) *Jurisprudence for a Free Society*. The Hague: Kluwer Law International.
- Patterson, Gardner (Feb. 24, 1991) Letter to F. G. Nicholls, International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (on file at IUCN).
- Reiterer, Michael (1997) «The WTO Ministerial Conferences – The Committee on Trade and Environment: Highlights of the Report to Ministers and Outlook on Future Work», *Austrian Review of International and European Law* 2:107-14.
- Rummel-Bulska, Iwona (1996) «Effectiveness and Monitoring Implementation of and Compliance with the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal, 1989» i *Nordic Research Project on the Effectiveness of Multilateral Environment Agreements*. Copenhagen: Nordic Publishing House (21-26).
- World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
- World Trade Organization (1995) *Guide to GATT Law and Practice*. Geneva: World Trade Organization.
- World Trade Organization (1997a) Committee on Trade and Environment Adopts 1997 Report, Press Release, 3 Dec. 1997.
- World Trade Organization (1997b) «A Shared Responsibility: Global Policy Coherence For Our Global Age», Address by Renato Ruggiero, 9 Dec. 1997.

Kapittel 7

Miljøkritikke

Ottar Mæstad

Mange miljøvernere er har da heller aldri stått for fortolkningen av avtale GATT. Riktignok gir umiddelbare handelspolitiske virkninger å verne ikke-fornybare ressursene blitt relativt store miljøpolitiske formål (Forsberg 1992).

Et av de mest funderte argumenter er det asymmetriske forholdet som ligger til grunn for avtalen. Miljøpolitikk betegnes som et mål som man kan derimot ikke hevd på et jevnmessig uforsvarlig måltid på urettmessige premisser. Det er hvordan man i framtiden vil bevise at noen av hensynet er å tenke til å handle varer og tjenester for en mer selektiv miljøpolitikk. På det eksisterende handelsregime at det er og at man i størst mulig grad vil løse miljøproblemer.

I dette kapitlet vil vi ta opp miljøpolitikk og miljøproblemer. Innledningsvis blir det diskutert om miljøpolitikk bør innføres og miljøpolitikk bør innføres som kan reises mot dagens

Innhold

	Forord	
	<i>Arne Melchior</i>	4
	Om forfatterne	5
<i>Kapittel 1</i>	Introduksjon	
	<i>Victor D. Norman & Arne Melchior</i>	7
2	Perspektiver på WTOs fremtid	
	<i>Kym Anderson</i>	12
3	Fri handel kontra frihandel. Trenger vi internasjonale avtaler for å sikre fri handel?	
	<i>Victor D. Norman</i>	36
4	En historisk skisse av GATT og Norges handelspolitikk 1947-97	
	<i>Stig Tenold & Helge W. Nordvik</i>	48
5	Regionale handelsblokker. En trussel mot det globale handelssystemet?	
	<i>Arne Melchior</i>	88
6	Verdens Handelsorganisasjon og miljøet	
	<i>Steve Charnovitz</i>	115
7	Miljøkritikken mot GATT/WTO – holder den?	
	<i>Ottar Mæstad</i>	127
8	Kan Sentral- og Øst-Europa igjen bli verdens kornkammer? Perspektiver på WTO-forhandlingene i 1999	
	<i>Rolf J. Brunstad & Ole Gjølborg</i>	138
9	Handelspolitikk og konkurransepolitikk – samspill eller konflikt?	
	<i>Egil Bakke</i>	154
10	Internasjonalisering og menneskerettigheter – næringslivets ansvar	
	<i>Jon Veå</i>	165
11	Handelspolitiske utfordringer for norsk næringsliv	
	<i>Knut R. Sørli</i>	173
12	Internasjonal handel og global økonomi. Arbeidsstandarder og fagbevegelsen	
	<i>Ellinor Kolstad</i>	184
<i>Vedlegg</i>	Om Verdens Handelsorganisasjon (WTO)	
	<i>Arne Sivertsen</i>	196

Arne Melchior &
Victor D. Norman [red.]

Fra **GATT**
til **WTO**

Handelspolitiske utfordringer
ved GATTs 50-årsjubileum

norsk
utenrikspolitisk
institutt
nupi

Copyright: © Norsk Utenrikspolitisk Institutt
ISBN 82-7002-060-5
Oslo 1998

Utgitt av:
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Postboks 8159 Dep.
0033 Oslo
Tlf. + 47 22 05 65 00
Fax. + 47 22 17 70 15
Internett: <http://www.nupi.no/>
E-post: pub@nupi.no

Lay-out & omslag: Ole Dahl-Gulliksen
Trykk: Falch Trykkeri

Innhold

	Forord	Arne Melchior .....
	Om forfatterne	
Kapittel 1	Introduksjon	Victor D. Norman .....
2	Perspektiver på	Kym Anderson .....
3	Fri handel kor	avtaler for å s
		Victor D. Norman .....
4	En historisk s	1947-97
		Stig Tenold & Helg
5	Regionale har	handelsystemer
		Arne Melchior .....
6	Verdens Hanc	Steve Charnovitz .....
7	Miljøkritikker	Ottar Mæstad .....
8	Kan Sentral-	kammer? Per
		Rolf J. Brunstad .....
9	Handelspolit	eller konflikt
		Egil Bakke .....
10	Internasjona	- næringslivi
		Jon Vea .....
11	Handelspolit	
		Knut R. Sørli .....
12	Internasjona	standarder
		Ellinor Kolstad .....
Vedlegg	Om Verdens	Arne Sivertsen .....